



DUINSTRUWEEL EN FLADDERIEP

VERSLAG VAN DE BINNENLANDSE WERKWEEK 2014

Anneke van der Putte (red.)

Brederostraat 9, 6531 CA Nijmegen

Met bijdragen van Atte van den Berg, Emma van den Dool, Marcel Groenendaal,
Ingrid Koedijk, Bert Maes, Eline Vis, Hermien Wassink

Van der Putte, A. (ed.) 2015. Coastal dune scrub. Report of the inland foray 11-18 Octobre 2014 in the Province of South Holland. Coolia: 58(3): 139–151.

An account is given of the inland foray of the Netherlands' Mycological Society to the calcareous dunes of Oostvoorne, in the southwest of the province of Zuid-Holland. The area and its vegetation are described, and some of the more memorable fungi found are highlighted.

Wie per auto vanuit oostelijke richting Voorne nadert, bezuiden Rotterdam langs de havens met opslagtanks rijdt en uiteindelijk de kust met de 2^e maasvlakte ziet opdoemen, laat eigenlijk alle hoop varen nog een beetje natuur te zullen zien. Maar dan, helemaal aan het eind, sla je linksaf en bevind je je ineens midden in het groen: je bent in de kuststrook van Oostvoorne!

De 24 deelnemers aan de Binnenlandse Werkweek op Voorne logeerden in Hotel Olaertsduin in Rockanje, een aangenaam onderkomen met een ruime werkruimte, een uiterst vriendelijke bediening, lekker eten en prima kamers. Het hotel is genoemd naar de vlakbij gelegen buitenplaats Olaertsduyn, die in 1911 werd gebouwd. De werkweek – van zaterdag tot zaterdag – werd georganiseerd door Chiel Noordeloos en Eline Vis. De mycologische leiding lag bij Marcel Groenendaal.

De weersomstandigheden waren goed, ook al kwam de regen pas enkele dagen voor de start van de werkweek. Daar was een droge periode van enkele weken aan voorafgegaan. Wel was de week wat aan de vroege kant voor enkele soorten: de mooie schrale graslandjes hadden nog maar weinig wasplaten en nog helemaal geen aardtongen. En ook andere, vaak algemene soorten waren soms opvallend schaars. Wat te denken van de Gewone krulzoom die slechts op drie dagen gezien is, en de Vliegenzwam zelfs

Figuur 1. *Zicht op de 2^e Maasvlakte. (Foto: Anneke van der Putte)*





geen enkele maal. Dat terwijl we toch met ruim twintig personen intensief allerlei bosachtige gebieden hebben afgezocht. Dat moet vast een record zijn!

Gelukkig was er ook veel wél te zien, waaronder bijzondere dingen. Aardsterren zijn wat meer droogteminnend, en van deze groep vonden we maar liefst 9 soorten. De allerezelzaamste was wel de Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*). Voor wat betreft de 'korstjes' was het eveneens een rijke week: er werden maar liefst 3 nieuwe soorten voor Nederland gevonden. In totaal werden ruim 500 soorten waargenomen.

Het gebied

De bezochte terreinen liggen in het kustgebied van Voorne en Goeree. Deze gebieden horen tot de jonge duinen van Nederland, d.w.z. het deel van de kust dat nog vrij kalkrijk is. Ook tegenwoordig vindt er nog steeds nieuwe duinvorming op Voorne plaats. Het waterrijke duin-gebied omvat moerassen, struwelen, bossen, duinmeren, stuifduinen en duinvalleien. Vooral de binnenduinen, en dan met name de secundaire duinvalleien (vochtig en kalkarm) werden bezocht, evenals enkele binnenduinbossen. Deze laatste zijn kalkarm tot matig voedselrijk.

Die Maasvlakte heeft ondertussen toch wel invloed. Voor noordwestelijke winden komt heel Voorne als het ware wat in de luwte te liggen en stromingen in zee blijven verder van de kust. Hierdoor lijkt er wel minder dynamiek te zijn bij de zeereep. De hele buitenste duinenrij stelt dan ook weinig meer voor, mede door menselijk ingrijpen. Het is eigenlijk meer een brede kale zanddijk. Die is overigens vrij moeilijk te bereiken en we zijn er met een klein groepje slechts eenmaal geweest. Het buitenste randje ziet er nog wel goed uit, maar ook hier was de droogte onbarmhartig en we vonden bijna alleen Duinfranjoeden (*Psathyrella ammophila*).

Ervaring van een eersteling (bijdrage: Lucie Wessel)

Nadat we ingecheckt hadden en onze tassen en microscopen naar boven hadden gebracht, werden we al opgewacht door een zeer enthousiaste Eline voor onze eerste excursie. Eline Vis is een zeer actieve paddenstoelendame met een uitgebreid netwerk en had dit prachtige hotel Olaertsduin voor ons geregeld. Zij had ook het hele programma met bijbehorende vergunningen verzorgd - een enorme klus!

En dan 7 dagen achter elkaar lekker de natuur in op zoek naar paddenstoelen. Wat een feest! Met mijn geringe kennis van paddenstoelen is alles al gauw mooi en bijzonder. Mijn eerste Peperbus! Mijn eerste blauwzwarte satijnzwam, mijn eerste verkleurzwammetje. Prachtig! De avonden werden besteed aan het microscopiseren. En dan is het wel fijn als iemand je onder zijn vleugels neemt. In mijn geval was dat Menno Boomsluiters. Enige kennis van de Latijnse paddenstoelentaal is eveneens handig. De excursies stonden onder de deskundige leiding van Marcel Groenendaal. In totaal zijn we in 15 verschillende gebiedjes geweest. Het bezoek aan het Landgoed Mildenburg vond ik toch wel heel bijzonder. Het is vanouds een barokke tuin met een oud beukenbos dat helemaal tegen de huizen aangedrukt ligt en daardoor ook veel gebruikt wordt door joggers en hondenbezitters. Ondanks deze recreatiedruk hebben we daar ook heel mooie dingen gezien zoals de Zalmzwam (*Rhodotus palmatus*) en mijn favoriet de Prachtmycena (*Mycena crocata*). Het bezoek aan de zeereep met z'n Duinstinkzwam (*Phallus hadriani*) en Duinfranjoeden (*Psathyrella ammophila*) was zwaar, maar erg leuk en zeker de moeite waard. Enkele andere bijzondere vondsten waren de Lila mycena (*Mycena albidolilacea*); het Gelatineschelpje (*Campanella caesia*) en de Kruisdisteloesterzwam (*Pleurotus eryngii*). Al met al was het een erg leerzame werkweek en zeker voor herhaling vatbaar.





Figuur 2. *Gelatineschelpje* (*Campanella caesia*). (Foto: Lucie Wessel)



Op Goeree is de situatie anders en daar is nog wel van een echte zeereep sprake. Deze hebben we weliswaar niet bezocht met een hele excursie, maar een klein groepje enthousiastelingen liep er tijdens een pauze even heen en trof al zo'n beetje bij de eerste de beste helpol meteen het Gelatineschelpje (*Campanella caesia*) als beloning.

Bij Voorne loopt de binnenrand van de zeereep-zandwal direct steil af in de dichte vegetatie. Je zou verwachten dat je hierdoor ook soorten van de binnenrand van de zeereep zou missen, maar dat viel mee. Omdat Voorne als geheel al veel kalkrijker is dan bijvoorbeeld de Waddeneilanden zijn deze soorten ook verder het binnenland in te vinden. Zo waren er bijvoorbeeld overal op wat grazige plekken wel Piekhaarzwammetjes (*Crinipellis scabella*) aan te treffen. Op het gebied van Satijnzwammen en Parasolzwammen was veel te zien. Echt zure vegetaties zoals duinheiden ontbraken.

Met onze excursies bezochten we 15 verschillende kilometerhokken, meestal als een groep, 's ochtends en 's middags steeds naar een ander terrein, een enkele keer gesplitst in twee groepen. Zo werd informatie verzameld over veel verschillende terreinen.

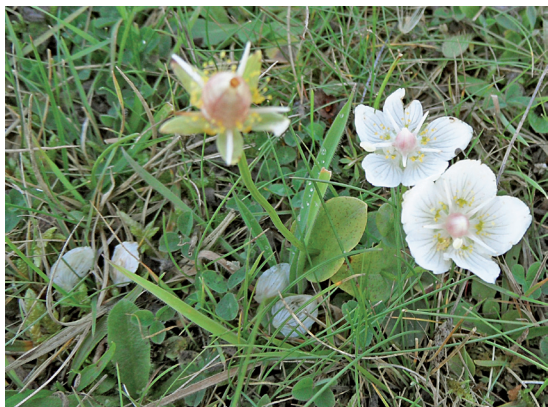
Zaterdag 11 oktober: Heveringen

De zaterdagmiddagexcursie in de Heveringen begon met een paar kletsnatte exemplaren van de Dunsteelsatijnzwam (*Entoloma hebes*). Dat was de opmaat voor een week met veel *Entoloma*'s. In het gras stonden grote groepen Bruinsnedemycena (*Mycena oliveomarginata*), met zijn bruine lamelsnede (en enigszins geelbruine steel). Om de bruine lamelsnede goed te kunnen zien is trouwens wel vaak een loep nodig. Veel belangstelling trok verder het eerste groepje Piekhaarzwammetjes van de week en exemplaren Geurende russula (*Russula odorata*), geurend, inderdaad, naar vers fruit. Het kleine spul was ook vertegenwoordigd, o.a. door Zwavelgeel schijfzwammetje (*Bisporella sulfurina*). Ook werd een mooie oranje/roze gekleurde *Ceriporia* gevonden. Het bleek om de eerste vondst voor Nederland te gaan van *Ceriporia mellita*, waarover in een volgende Coolia nog nader bericht zal worden.

Zondag 12 oktober: Kranenhout, Overbosch en Parnassiavlak

De excursie op de zondagochtend werd gesplitst. Eén excursie ging naar Kranenhout, een buitenplaats die samen met buitenplaats Stuijvesande een mooi gebied met statige bomen en hakhoutbosjes omvat. Kranenhout valt op door de vele oude eiken van naar schatting ca. 150-200 jaar oud. De parkbossen worden als houtteelt beheerd. Er staat onder andere Es, Beuk, Gewone esdoorn, Zomereik, Hollandse linde en Zwarte els.





Figuur 3. Bloeiende *Parnassia*. (Foto: Anneke van der Putte)

De andere excursie vertrok naar Overbosch, een mooi klein bos van ca. 5 ha aan de zuidkant van Oostvoorne. In het voorjaar zijn onder de bomen Bosanemoon en Look zonder look te vinden. De eikenlanen hier worden in stand gehouden, maar verder kan de natuur haar gang gaan.

In de middag bracht de groep gezamenlijk een bezoek aan het Parnassiavlak, dat zijn naam ontleent aan het kleine witte Parnassiabloemetje, dat er rijkelijk bloeit. De verschillende gebieden worden onderhouden door Natuurmonumenten en Zuid Hollands Landschap. Een aantal gebieden was pas onlangs gemaaid. Dat was pech voor wat betreft de paddenstoelen, maar het leverde ons wel een ontmoeting op met een gehavend exemplaar van de zeldzame moerassprinkhaan. De bosjes langs de gemaaide velden maakten het gemis aan paddenstoelen weer goed; in de berm stond Lilagrijze satijnzwam (*Entoloma mougeotii*), geflankeerd door Bleek staalsteeltje (*Entoloma lividocyanulum*). Op een paar andere pas gemaaide velden vonden we toch nog de kleine variëteit van de Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica* var. *conicopalustris*), Puntmutswasplaat,

Duinstruwelen (bijdrage: Bert Maes)

De duinstruwelen op Voorne behoren tot de mooiste van ons land. Vlak bij de kust is het vooral Duindoorn, maar meer landinwaarts neemt de soortenrijkdom van de struiken snel toe. Door het ontbreken van wateronttrekking zien we ook interessante vochtige en natte struwelen. Excursies vonden plaats bij De Heveringen, Waterbosch en de omgeving van de Tenellaplas. Van de inheemse soorten noemen we Duindoorn, Eenstijlige meidoorn, Wegedoorn, Sporkehout, Wilde kamperfoelie, Wilde liguster, Gelderse roos, Gewone vlier, Wilde lijsterbes, Zuurbes (zeldzaam elders in het land) en diverse bramensoorten. Wilde rozen zijn er talrijk als Duinroos (vaak bodembedekkend, zoals op de Heveringen), Hondсроos, Heggenroos, Beklierde heggenroos (schaars), Egelantier en Schijnegelantier. Veel Schijnegelantieren staan bij het voormalige Vliegveld. Zowel de Duinkruipwilg, de Kleinbladige kruipwilg en hybriden tussen beide komen geregeld voor. Opmerkelijk is de Wilde kardinaalsmuts, die in onderzoek uit de jaren zeventig nog niet voorkomt, maar zich kennelijk later snel heeft uitgebreid. Oudere struwelen zijn vrijwel ondoordringbaar. Plaatselijk worden de struwelen sinds deze eeuw open gekapt om duingrasland te bevorderen. Vroeger was er meer struweel van Zomereikenhakhout, maar dat zagen we maar weinig. Enkele grote eikenstoven, tot ca. 7 meter omtrek, staan op De Heveringen. Zoals ook elders in de kustduinen komen er verwilderde of aangeplante niet-inheemse dwergmispel, Japanse berberis, Amerikaanse vogelkers, Virginische vogelkers, Cultuur-aalbes, Kruisbes, Gewone vogelkers, Hulst, Bosrank, Sneeuwbes en Rode kamperfoelie voor. Rode kamperfoelie is veel aangeplant en verwilderd bij Waterbosch.

Natte struwelen zoals bij Quackjeswater en vochtige zoals bij het Parnassiavlak bestaan vooral uit Grauwe wilg, de hybride *Salix × multinervis*, Boswilg, Bitterzoet, Wegedoorn, Wilde kamperfoelie, Gelderse roos en aangeplante wilgen als Amandelwilg, Bittere wilg, Kraakwilg, Bindwilg. Op het Parnassiavlak zelf staat veel Kruipwilg.



Figuur 4. Olijfgeel kruikje (*Tubeufia cerea*). (Foto: Anneke van der Putte)



H. acutoconica, en Gewone viltkop (*Inocybe dulcamara*). Van de asco's die dank zij de regen (die vooral in de nachten overvloedig viel) goed te vinden waren, mag nog Olijfgeel kruikje (*Tubeufia cerea*) worden gemeld, een vrij zeldzaam kleinood dat op loofhout groeit.

Maandag 13 oktober: De Pan en Quackjeswater

Maandag voerde de ochtendexcursie naar De Pan, een open duingebied dat begraaasd wordt door runderen om dichtgroei tegen te gaan. Langs de weg vonden we de eerste *Tulostoma*'s en de vochtige bermen stonden vol met Sierlijke franjehoed, *Psathyrella corrugis*, in alle stadia van groei door elkaar. Mooie vondsten waren Geelsteelhertenzwam, *Pluteus romellii* en Gewoon korthaarschijfje, *Melastiza chateri*. Het heuvelige gebied stond vol met Kleine molenaar (*Clitopilus scyphoides*) en een paar keer een Peperbus (*Myriostoma coliforme*).

In de middag trokken we naar het Quackjeswater, een duinmeer uit de 17de eeuw en onderdeel van het Voornes duin (naar men zegt genoemd naar de Kwak, een kleine reigersoort, die daar vroeger veel zou zijn gespot).

Tijdens werkweken is het gewoonte geworden om voor medemycologen die om allerlei redenen wat vroeger van de excursie naar het basisstation zijn teruggekeerd, alsnog hun speciale, gewenste paddenstoelen mee te nemen uit het veld. Zo worden *Peziza*'s en andere asco's gedoneerd aan Atte van den Berg, en Grieta Fransen ontvangt graag *Lepiota*'s en aanverwante soorten. Uiteraard met het verzoek ze op naam te brengen. Deze keer scoorde Grieta met Grijsgroene parasolzwam (*Lepiota griseovirens*), en met Elegante champignonparasol (*Leucoagaricus melanotrichus*).

Die excursiedag (en de dagen erna) woedde er een heftige discussie over een witte paddenstoel, waarbij men dacht aan Blanke pronkridder (*Tricholomella constricta*). Hij werd op een aantal plaatsen gevonden, maar men bleef twijfelen. Uiteindelijk loste Chiel Noordeloos het raadsel op: het was Witte ridderzwam, *Tricholoma album*, met bijbehorende onwelriekende geur (zie bijdrage Atte van den Berg).

Figuur 5. Elegante champignonparasol (*Leucoagaricus melanotrichus*). (Foto: Anneke van der Putte)





Figuur 6. *Heideaardster* (*Geastrum schmidelii*). (Foto: Eline Vis)

Dinsdag 14 oktober: 1e zanderij en Vogelvlak

De vroege excursie van dinsdag ging naar de 1e Zanderij. Op weg ernaar toe onderwees Bert Maes ons over de Fladderiep, toonde hij ons de tweekleurige vruchtjes van de Kardinaalsmuts en liet ons zuurbes proeven. De 1e Zanderij is een vallei, die ontstaan is door (met de hand afgegraven) zandwinning, waar, door veen

en klei in de ondergrond, het regenwater maar moeilijk kan wegzakken. Hier groeien veel bijzondere planten, zoals Moeraswespenorchissen, Teer guichelheil, Brede orchis en Parnassia. Hoewel ook mycologen meestal wel oog hebben voor deze planten, waren het hier toch de paddenstoelen die de show stalen, met name de Tepelaardster (*Geastrum corollinum*), die in vochtige omstandigheden zijn slippjes spreidt, maar bij droogte deze weer netjes dicht vouwt. Dit proces is ook onder kunstmatige omstandigheden goed te herhalen, en daarmee werd 's avonds in de werkruimte door een aantal mycologen enthousiast geëxperimenteerd.

Op weg naar het Vogelvlak werden grote groepen Meidoorndonsvoetjes (*Tubaria dispersa*) aangetroffen, opvallend goed zichtbaar met hun gele lamellen en ogenschijnlijk omhoog komend op de kale aarde. Dat bleek inderdaad schijn: ze groeiden op de resten van meidoornstronken - de struiken zelf waren weggekapte.

Hoogtepunt van de dag was de Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*), waarheen Eline ons voerde. Hij was door haar al een paar keer op deze plek aangetroffen, zonder dat hij gedetermineerd kon worden. Marcel Groenendaal wist hem te benoemen.

Het raadsel van Eline (bijdrage: Marcel Groenendaal)

Op dinsdag leidde Eline ons naar de bewuste plek waar ze moesten staan: een paar onbekende aardsterren! Middenin een loofbosje, half onder een liggende boomstam waren er inderdaad een stuk of drie, maar helaas al oude exemplaren. Ze waren vrij fors, zo'n 4 cm hoog en dat was dan nog zonder de bijbehorende bol, want die ontbrak grotendeels. Soms was er nog een deel van over, erg donker van kleur met daaronder een lichtere korte steel van zo'n 3 mm dik en 2 mm hoog. Een jaar eerder waren ze hier al ontdekt, en toen ook al oud en zonder gaaf bolletje. Dan heb je dus ook geen informatie over de mondopening, en met de sleutels kom je er niet. Er werd geen naam aan gegeven. Nu waren er vier wat rossig bruine, gladde slippjes van wel 1 tot 2 cm breed. Opvallend was dat die niet uitgespreid op de bodem lagen, of omgekruld, maar soms recht omlaag gebogen waren zodat het ding ongeveer op de vier punten rustte en het midden van de 'ster' een centimeter of vier boven de grond verheven was. Een aardster op stelten, een zogenaamde





Figuur 7. Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*). (Foto: Marcel Groenendaal)

nestaardster. Die vier punten horen op de grond stevig verbonden te zijn met de zwamvloklaag. Maar bij deze oude dingen was dat niet meer zo duidelijk. Wel was de onderkant van de slippen schoon, glad en kaal, zonder litteken of aangegroeide aarde. De ('gewone') Vierslippige aardster heeft dat ook, maar is kleiner, heeft iets grotere sporen en is eerder een naaldbossoort. Voor de zekerheid zijn er maar wat sporen meegenomen uit het halve bolletje. Het bleken bolronde sporen te zijn met een diameter van 3,5 tot 5 µm, inclusief de wratjes van een halve µm hoog. En zo werd de naam Grote vierslippige aardster (*Geastrum fornicatum*), een zeer zeldzame soort (Ernstig Bedreigd op de Rode Lijst). Na 1990 op 12 plaatsen in ons land gezien, de meeste in Zuid-Limburg (5) en de kalkrijke duinen (4). De soort staat in Phillips; betere beschrijvingen staan bij Jalink (Coolia 38, suppl. 1995) en Jeppson Jordstjämr (SMF 6 (2013)). Een paar mooie foto's staan op de on-line Verspreidingsatlas.



Twee korstzwammen waren die dag nog raadsels, maar naderhand bleken het nieuwe vondsten voor Nederland te zijn. In het Vogelvlak, in een terrein met o.a. Zwarte populier werd *Ceriporia griseoviolascens* gevonden. En in het Waterbos vond Tjerk Nawijn een prachtig gekleurde gele korstzwam. Hermien Wassink determineerde deze als *Tomentellopsis bresadoliana*.

Woensdag 15 oktober: Goeree, Westhoofdvallei en West-duinen

Op woensdag stond Goeree op het programma. Goeree lag vroeger veel dichter tegen (Oost-) Voorne aan, en heette een aantal eeuwen terug dan ook Westvoorne. Per auto werd de over-

steek gemaakt en de ochtendexcursie begon bij de Westhoofdvallei in Ouddorp. De Westhoofdvallei is een vochtige duinvallei vlakbij de vuurtoren 'Westhoofd' van Ouddorp. Om te voorkomen dat het gebied helemaal dichtgroeit, grazen er net als vroeger kuddes koeien. Zonder begrazing zouden typische planten als Harlekijnorchidee en Addertong er verdwijnen. Op de parkeerplaats bij aankomst leek het even heel hard te gaan regenen. Een dreigende grijze wolk in-



Figuur 8. *Tomentellopsis bresadoliana* (Foto: Hermien Wassink)





Figuur 9. *Duintaailing* (*Marasmius anomalus*). (Foto: Eline Vis)



clusief een heus waterhoosje, kwam op ons af. Maar de buiging langs en we hielden het droog. Al snel braken we in het veld ons het hoofd over een paddenstoel die er in grote aantallen stond, maar die we niet zo gauw thuis konden brengen. Menno sprak ten slotte het verlossende woord: de Kruisdisteloesterzwam (*Pleurotus eryngii*), met zijn sterk aflopende lamellen.

En ja, als je het eenmaal weet, zie je ook hun gastheer, de Kruisdistel, wel, maar doordat er niet zo lang geleden gemaaid was, waren het meest maar heel kleine plantjes. De Westhoofdvallei toonde verder in behoorlijke aantallen de Heideaardster (*Geastrum schmideli*) en Sikkelkoraalzwam (*Clavulinopsis corniculata*). Een leuke vondst was Duintaailing (*Marasmius anomalus*). De groep keerde terug naar de parkeerplaats om daar nog even te pauzeren en te lunchen. Een paar mycologen wilden graag nog even de zeelucht van dichtbij opsnuiven en liepen in sneltreinvaart naar het strand, een paar honderd meter verderop. En dat leverde het Gelatineschelpje (*Campanella caesia*) op, een van de soorten van het zeereep-project, een zeldzaam paddenstoeltje, dat overigens op de bewuste duin aan de voet van zo ongeveer van ieder helmplant voorkwam.

Voor de middagexcursie reden we naar de Westduinen, in de volksmond 'hobbelwei' genoemd. Het bestaat uit lage 'hobbelige' duinen met daartussen natte valleien en poeltjes.

Het gebied wordt gedomineerd door een aantal militaire zendmasten uit de jaren vijftig van de vorige eeuw en is niet vrij toegankelijk. We hadden echter toestemming het gebied te bezoeken. In deze ogenschijnlijk boomloze vlaktes



Figuur 10. *Kruisdisteloesterzwam* (*Pleurotus eryngii*). (Foto: Lucie Wessel)





Een raar geval (bijdrage: Atte van den Berg)

Bij een wandeling in de buurt van Olaertsduin vonden we eigenlijk maar weinig paddenstoelen. Maar opeens zagen we een aantal mooie, vuilwitte. Het leken ridderzwammen te zijn en vermoedelijk de Witte ridderzwam (*Tricholoma album*). 's Avonds bij het determineren zagen we onder de microscoop sporen met kleine druppeltjes en dat mogen *Tricholoma*'s niet hebben. Wat was het dan wel? Na veel gepuzzel kwamen we tot de conclusie dat het misschien wel eens de Blanke pronkridder (*Tricholomella constricta*) zou kunnen zijn. En dat was een zeldzaam iets. Echte literatuur over de soort was niet voorhanden en dus kwamen we niet verder. Er werd natuurlijk een beschrijving gemaakt en een aantal exemplaren werd te drogen gelegd.

Ook de volgende dag werden er weer exemplaren gevonden. 's Avonds kwam Chiel Noordeloos kijken hoe het ging en hij kreeg direct te horen dat we *Tricholomella constricta* gevonden hadden. Hij twijfelde en dacht toch aan *Tricholoma album*, maar nam het excitaat mee om het thuis nog eens goed te bestuderen. De volgende morgen al een e-mail: het was *Tricholoma album*, maar aangetast door iets onbekends. Gelukkig was er een foto bij van de echte *Tricholomella constricta* en konden we de verschillen duidelijk waarnemen.

Natuurlijk spijtig dat we niet de Blanke pronkridder hadden gevonden, maar wel weer gemerkt dat je bij het microscopiseren ook verdacht moet zijn op aantastingen en niet te snel moet denken dat je iets bijzonders te pakken hebt.



Figuur 11. Witte ridderzwam (*Tricholoma album*). (Foto: Anneke van der Putte)

biedt de Kruipwilg een welkome aanvulling op de soortenrijkdom, omdat deze een heleboel mycorrhizasymbionten voor deze graslanden met zich meebrengt, als Aarddrager (*Inocybe splendens*), Gewone viltkop, Wilgenvezelkop (*I. salicis*), Ruderale vaalhoed var. *vaccinum* (*Hebeloma vaccinum* var. *vaccinum*), Geelplaatgordijnzwam (*Cortinarius croceus*), Koperrode gordijnzwam (*C. uliginosus*), en Oranje melkzwam (*Lactarius mitissimus*). Het bezoek leverde dan ook een aantal prachtige vondsten op: Bruine zwartsneesatijnzwam (*Entoloma caesiocinctum*), Rozevoetsatijnzwam (*E. turci*), en Zwartsneesatijnzwam (*E. serulatum*). In de vochtiger dalen stond de hierboven al genoemde Oranje melkzwam, tussen de kleine Kruipwilgstruikjes. En overal op de mestplakkaten van het grazende vee stonden – soms zeer grote – exemplaren Geringde vlekplaat (*Panaeolus fimiputris*). Op pitrus zat Pitrusfranjekelkje (*Lachnum apalum*).

In deze twee gebieden van Goeree werden de meeste Rode-Lijstsoorten van deze Werkweek gevonden, een kleine 40% van de gevonden soorten. Naast de al genoemde Kruisdisteloesterzwam, Rozevoetsatijnzwam en Heideaardster, ook nog de Helmsatijnzwam (*Entoloma infula*), Rafelige parasolzwam (*Macrolepiota excoriata*) en Kleine beurszwam (*Volvariella pusilla*) die als BE op de Rode Lijst staan. De beide gebieden staan bekend





Figuur 12. Bruine zwartsneusatijnzwam (*Entoloma caesiocinctum*). (Foto: Anneke van der Putte)

om hun ‘wasplatengraslanden’. Nu stonden er niet zoveel, maar toch nog wel 9 soorten, waaronder Weidewasplaat (*Hygrocybe pratensis*), Puntmutswasplaat (*H. acutoconica*), Elfenwasplaat (*H. ceracea*), Kabouterwasplaat (*H. insipida*) en Papegaaizwammetje (*H. psittacina*).

Donderdag 16 oktober: Sipkesslag, Vliegvelddallei, Kreekpad en Zeereep, Olaertsduin

Sipkesslag is een voormalig duingebied met een begroeiing van o.a. braam- en meidoornstruiken, populieren, wilgen, beuken en eiken. Tussen de bebossing liggen enkele open grasvlaktes. De vliegvelddallei is een oude strandvlakte uit ca. 1910. Op dit strand is in 1926 weer een nieuwe duinenrij ontstaan. De oude strandvlakte raakte begroeid, maar bleef wel zeer vlak. In de jaren '30 van de vorige eeuw werd hier een vliegvelde voor eenmotorige vliegtuigjes aangelegd, maar dat bleek niet rendabel. De vlakte is teruggegeven aan de natuur en wordt nu begraaasd door een aantal paarden. Tot ieders verrassing ontloopten Eline Vis en Lucie Wessel zich tot begaafde paardenfluisteraars, op wie de dieren graag afkwamen.

Vondsten van die ochtend waren o.a. de Grote speldenprikzwam (*Poronia punctata*) en Donkerstelige stuifbal (*Tulostoma melanocyclum*).

In de middag trok een deel van de groep naar het Kreekpad en tweede groepje naar de zeereep, waarbij men natuurlijk hoopte een aantal bijzondere zeereepsoorten te vinden. Maar het zat niet mee: geen spoor van het Gelatineschelpje te vinden, maar wel werden de Duinfranjehoed (*Psathyrella ammophila*) en anderhalf exemplaar van Duinstinkzwam (*Phallus hadriani*) aangetroffen.

Tenslotte werd nog een bezoek gebracht aan Olaertsduin. Het Landgoed Olaertsduyn bestaat uit vrij jonge beplanting, met lanen van beuken en Witte paardenkastanjes en park-

Figuur 13 en 14. Kardinaalsmuts (links) en Zuurbes. (Foto's: Anneke van der Putte)





Kleine kommetjes op Koningskaars (Bijdrage: Atte van den Berg en Anneke van der Putte)

In het landschap rond Olaertsduin was deze Werkweek niet heel veel te vinden aan ‘grote’ paddenstoelen en dus ging de aandacht ook uit naar kleinere zwammetjes, asco’s, die immers in alle jaargetijden wel te vinden zijn. Her en der in het landschap stonden oude staken van Koningskaars (*Verbascum*) nog overeind, bruin geworden en verdord. Een daarvan trok de aandacht door de kleine, beetje wittige ‘dingetjes’ die in de voormalige bladoksels groeiden. Nauwkeurig inspectie ‘s avonds leverde nog wat meer op: er zaten ook wat bruinige ‘dingetjes’ op, eveneens behaard. Inmiddels had Atte zich aangesloten bij het ‘verbascum-team’, ook in de hoop leuke asco’s aan te treffen. Helaas. De twee lichtere soorten bleken beide kleine basidiomyceten te zijn: Dofpaars wolschijfje, *Lachnella alboviolascens* en Wit wolschijfje, *Lachnella villosa*. De bruine schijfjes in een paar van de bladoksels waren eveneens basidiomyceten, maar wat? Dat was minder gemakkelijk uit te maken. Uiteindelijk bood de tablet van Menno uitkomst: hij had daar de voorlopige sleutel voor de (min of meer) Nederlandse *Cyphella*’s ss. lat. van Nico Dam uit 2006 op staan. Met die sleutel kwamen we tamelijk moeiteloos uit op *Maireina monacha*, de oude wetenschappelijke naam voor het Rozebruin hangbekertje, huidige naam *Merismodes bresadolae*, een behoorlijk zeldzaam hangkommetje.

Beschrijving Rozebruin hangbekertje, *Merismodes bresadolae* (Grélet)

Singer, syn. *Maireina monacha*

Vruchtlichaam: bolvormig, < 0,2 mm, komvormig, buitenzijde sterk behaard; haren bruin, witter naar top; hymenium wittig.

Basidien: 2-sporig, 50–60 × 9–12 µm.

Sporen: kleurloos, met grote druppel, (9,4–)11–13 × 6–8 µm.

Haren: cilindrisch, geheel geïncrusteerd, met ronde top, 250 × 5 µm, bruin.



Figuur 15. Rozebruin Hangbekertje (*Merismodes bresadolae*). (Foto: Anneke van der Putte)

Bossen en boomaanplant (bijdrage: Bert Maes)

Bossen en boomaanplant bestaan uit op Voorne merendeels niet-inheemse boomsoorten als Zwarte den, Grove den, Zwarte els, Witte els, Es, Canadapopulier, Zwarte populier (vaak ook meerstammig), Grauwe abeel, Witte abeel, Ratelpopulier, Gewone esdoorn, Boswilg, ruwe en Zachte berk, Schietwilg, Zomereik, Hollandse iep, Gladde iep, Fladderiep, Beuk en Robinia. Door aanplant in het verleden en spontane uitzaaiing hebben zich Maretakken op Canadapopulieren, Schietwilgen en Eenstijlige meidoorns gevestigd. Ze komen hier niet van nature voor. De populieren vallen soms op door hun enorme omvang. De leeftijd daarvan kan geschat worden op 50 tot 90 jaar. Bezienswaardig is de Wonderboom, een grillige Zwarte populier met geknakte stam en kruinstammen die weer een of meer keer uitlopen.





Binnenlandse Werkweek door de ogen van een beginner (bijdrage: Ingrid Koedijk)

Ons onderkomen bij Rockanje had voor mij wel een bijzondere naam: Olaertsduin. Er stond op de parkeerplaats bij het hotel een soort totempaal met een uil er op. Na de aanmelding gingen wij nog even een stukje lopen. Er werd een Piekhaarzwammetje gevonden. Daar werd ik heel blij van want het was voor mij (weer) een nieuwe paddenstoel. Het is een algemene soort van het duin en dat bleek ook wel. Op een gegeven moment dacht ik zelfs “oh, weer een Piekhaarzwammetje”.

‘s Avonds in bed bleek ik een teek op mijn linkerarm te hebben, net boven de elleboog. Het valt niet mee om zo’n rotbeest te verwijderen als je linkshandig bent, maar het is gelukt. Ik vroeg geen hulp omdat het al aardig laat was, maar toen ik het de volgende dag vertelde werd er in koor gezegd dat je dat gewoon moet doen. Niemand vindt dat raar.

Wij hadden een mooie werkruimte, en alle tafels stonden vol met meegebrachte boeken, microscopen (eigen microscoop meenemen) en toebehoren. Ook een koffie-, thee-, en watertafel ontbrak niet. Ik zat met Grieta Fransen aan een tafel. Ik was erg blij met haar hulp, maar ook heb ik steun gehad van veel andere mensen, waaronder Lies Jansen. Mijn dagschema was als volgt: dek- en objectglaasjes schoonmaken, ontbijt, weg voor de excursie en rond een uur of half vier terug in het hotel (ik had het geluk van een soort privé-chauffeuse, Eline Vis; zij was excursieleidster, samen met Marcel Groenendaal). Daarna douchen, bijkomen en op weg naar onze ruimte. Veel mensen zaten alweer achter de microscoop, ruim voordat wij aan het diner begonnen. Na het eten weer naar de werkruimte en rond tien uur, half elf, naar mijn 1-persoons kamer. Voor mij was het een heel relaxed dagschema.

Het was een hele leuke groep en ik heb veel geleerd en gezien. Als je hulp wilt kun je dat vragen en krijg je het ook. Nu ik dit schrijf heb ik geen twijfels meer en sta ik al te springen om mij op te geven voor de volgende Binnenlandse Werkweek.



Figuur 16. *Zalmzwam (Rhodotus palmatus)*. (Foto: Lucie Wessel)





Figuur 17. Groenplaatzwammetje (*Melanophyllum eyrei*). (Foto: Anneke van der Putte)

bosvakken met diverse boom- en struiksoorten. Hier bleken de stelen van uitgebloeide Koningskaars (*Verbascum*) verrassend veel kleine soorten te herbergen (zie kader ‘Kleine kommetjes op Koningskaars’). Meer landinwaarts troffen we nog een aantal exemplaren van Peperbus (*Myriostoma coliforme*).

Vrijdag 17 oktober: Mildenburgbos

De week werd besloten met een uitgebreid bezoek aan het Mildenburgbos. Mildenburg als buitenplaats stamt uit de 16^e eeuw. Het bos eromheen is aangelegd in de 18^e eeuw. Het gebied bevat fraaie bosvakken met Zwarte els, Beuk, Zomereik, Es, Zwarte den en allerlei struiksoorten. Er zijn lanen met deels oude beplanting zoals de Lange laan met eiken van ca. 150 jaar oud en beuken. Deze laatste zijn waarschijnlijk jonger. Aan het begin van de laan is een lindeplein van Hollandse linde en enkele monumentale bomen: een Ginkgo en een Witte paardenkastanje. Langs de laan is plaatselijk oud iepenhakhout. Zeldzaam en bijzonder is een sterk geaccidenteerd stuifduinterrein met oud uitgegroeid beukenhakhout en beuken-knotbomen, de Beukenmanteling. Verspreid zien we daar ook eikenhakhoutstoven en één lindestof.

Het bezoek aan dit gebied, op de laatste (vrij)dag in de middag was voor velen ook in mycologisch opzicht een bijzondere verrassing: Koperrode spijkerzwam (*Chroogomphus rutilus*), Groenplaatzwammetje (*Melanophyllum eyrei*) en een exemplaar van de Zalmzwam (*Rhodotus palmatus*), vers en nog op zijn mooist. Op een boomstam werd *Holwaya mucida* aangetroffen. Onder es troffen we het voor de es dodelijke Essevliesselkjes (*Hymenoscyphus pseudoalbidus*), voor het eerst beschreven in 2010.

Met dank aan de beheerders van Natuurmonumenten en Zuid Hollands Landschap die hun toestemming gaven om deze gebieden te mogen betreden. Maar ook dank zij hun beheer van deze voor paddenstoelen zo belangrijke gebieden en het overleg met hen in verband met het maaien is het voor ons een heel goede en nuttige werkweek geworden.

